

Riktlinjer för parboende inom äldreomsorg

Beslutsdatum	2020-03-05	Dokumenttyp	Riktlinje
Beslutad av	Äldre- och omsorgsnämnden	Dokumentägare	Förvaltningschef
Diarienummer	2020/ÄON 0017 003	Giltighetstid	Tills vidare

Innehållsförteckning

1	Rätten att bo tillsammans i vård- och omsorgsboende.....	5
1.1	Bakgrund.....	5
1.2	Lagstiftning.....	5
1.3	Syfte.....	6
1.4	Målgrupp och tillämpning.....	6
1.5	Definitioner.....	6
2	Utredning och beslut.....	7
2.1	Ansökan.....	7
2.1.1	Om endast en av makarna har behov av vård- och omsorgsboende - 4 kap 1 c § SoL.....	7
2.1.2	Om båda makarna är i behov av vård- och omsorgsboende - 2 kap 2 § SoF.....	7
2.2	Utredning.....	7
2.2.1	Information.....	8
2.2.2	Hur vill paret bo?.....	8
2.3	Beslut.....	8
2.3.1	Ett eller flera beslut.....	8
2.4	Överklagande.....	9
2.5	Provboende.....	9
3	Verkställa beslut om parboende enligt 4 kap 1 c § SoL.....	9
3.1	Olika former för verkställande av beslut om parboende.....	9
3.1.1	Vid brist på lägenheter för parboende.....	10
3.2	Dokumentation.....	10
3.3	Villkor för den medboende.....	10
3.3.1	Avgifter.....	10
3.3.2	Mat och servicetjänster.....	11
3.3.3	Hemtjänstinsatser.....	11
3.3.4	Hälso- och sjukvårdsinsatser.....	11
3.4	Om parboendet upphör.....	12
4	Hyresrättsliga frågor.....	12

4.1	Hyresförhållande.....	12
-----	-----------------------	----

Senast reviderad av dokumentägaren	[Ska inte vara ifylld om nämnden ska besluta om revidering]
Reviderad med anledning av	[Ska inte vara ifylld om nämnden ska besluta om revidering]

1 Rätten att bo tillsammans i vård- och omsorgsboende

1.1 Bakgrund

Enligt socialtjänstlagstiftningen ingår det i skälig levnadsnivå för makar/par att fortsättningsvis kunna sammanbo under förutsättning att de tidigare varaktigt sammanbott eller, om den ena parten redan bor på ett vård- och omsorgsboende för äldre, att paret dessförinnan varaktigt sammanbott.¹ Detta avser äldre personer över 65 år. Syftet är att par som delat ett långt liv tillsammans inte ska behöva flytta isär enbart för att deras omsorgsbehov skiljer sig åt. Detta gäller oavsett om maken eller sambon har behov av vård- och omsorgsboende för äldre.²

1.2 Lagstiftning

I socialtjänstlagstiftningen finns två bestämmelser som reglerar två olika situationer avseende parboende i vård- och omsorgsboende.

Tillämplig lagstiftning när enbart *den ene* parten har behov av vård- och omsorgsboende är 4 kap. 1 c § socialtjänstlagen (SoL).

I de fall när *båda* har behov av vård- och omsorgsboende tillämpas 2 kap 2 § socialtjänstförordningen (SoF).³

Hyresrättsliga frågor kring parboende regleras i hyreslagstiftningen, 12 kap. jordabalken.

Socialstyrelsen har i samarbete med Boverket gett ut en vägledning avseende bestämmelser kring parboende, ”Rätten att fortsätta bo tillsammans i ett äldreboende- Vägledning för tillämpning av socialtjänst- och hyreslagstiftningen”⁴.

När rätten till parboende enligt 4 kap 1 c § infördes i SoL ändrades även bestämmelser i 12 § hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Förändringen innebär ett klargörande av att ansvaret för hälso- och sjukvård i vård- och omsorgsboende bara omfattar dem som efter biståndsbeslut av kommunen har beviljats insatsen vård- och omsorgsboende enligt SoL.

¹ 4 kap 1 c § SoL

² Lag (2013:421).om ändring i socialtjänstlagen

³ För makar, sambor eller registrerade partner som beviljas vård- och omsorgsboende skall det med skälig levnadsnivå förstås att båda bereds plats i samma boende, om de begär det.

⁴ 2013

1.3 Syfte

Syftet med riktlinjer för parboende är att tydliggöra förutsättningarna för beslut om parboende, (främst parboende enligt 4 kap 1 c § SoL) och vilka regler och villkor som gäller för den som flyttar med till vård- och omsorgsboende.

1.4 Målgrupp och tillämpning

Riktlinjer för parboende gäller äldre personer över 65 år som har beviljats eller ska beviljas vård- och omsorgsboende enligt 4 kap 1 § SoL. Med vård- och omsorgsboende menas sådan särskild boendeform för äldre som avses i 5 kap 5 § SoL. En förutsättning för parboende är att paret varaktigt bor eller har bott tillsammans. Insatsen är frivillig och förutsätter också att båda parter vill fortsätta bo tillsammans.

Riktlinjerna avser parboende enligt 4 kap 1 c § SoL, då endast den ena parten har biståndsbeslut om vård- och omsorgsboende. Riktlinjerna berör till viss del även parboende enligt 2 kap 2 § SoF som reglerar möjligheten för makar, sambor eller registrerade partner, när båda har behov av vård- och omsorgsboende, att beredas plats i samma boende, om de begär det.

För biståndshandläggning av ärenden gällande beslut om vård- och omsorgsboende för äldre finns särskilda riktlinjer.

1.5 Definitioner

- **Medboende**

Medboende är den som flyttar med en biståndsberättigad person till vård- och omsorgsboende utan att själv ha behov och beslut om en sådan insats.

- **Make, maka, sambo, registrerad partner**

Orden är könsneutrala. Registrerad partner likställs med makar. Sambor avser två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll. Barn som sammanbor med föräldrar eller vänner som bor med varandra omfattas inte av möjligheten till parboende, som bara avser parförhållanden.

- **Varaktigt ha sammanbott**

Rätten till parboende är begränsad till äldre makar/registrerade partner och sambor som varaktigt bott tillsammans. I propositionen betonas dock att det kan finnas andra personer och par som vill flytta samman när den ena behöver flytta till ett särskilt boende men inte uppfyller villkoren i bestämmelsen. I sådana fall görs en bedömning i det individuella fallet vad som ingår i en skäligen levnadsnivå för den som behöver bo i ett vård- och omsorgsboende. Faktorer som vägs in i

bedömningen är om det har funnits en gemensam bostad och ett gemensamt hushåll och om paret har gemensam folkbokföringsadress.

2 Utredning och beslut

2.1 Ansökan

Ansökan om parboende kan göras antingen i samband med ansökan om vård- och omsorgsboende, efter flytt till vård- och omsorgsboende, eller efter en längre tid i vård- och omsorgsboende. Den som får biståndsbeslut om vård- och omsorgsboende kan ansöka om att make, maka, sambo eller registrerad partner flyttar med.

2.1.1 Om endast en av makarna har behov av vård- och omsorgsboende - 4 kap 1 c § SoL

Den person som har behov av vård- och omsorgsboende alternativt dennes legala företrädare är den som ska ansöka om parboende. Att det är den biståndsberättigade som ska ansöka om parboende följer även i viss mån av bestämmelsen i 4 kap. 1 c § socialtjänstlagen, SoL. Där anges att det ingår i den biståndsberättigades skäligen levnadsnivå att få sammanbo med sin make eller sambo.

2.1.2 Om båda makarna är i behov av vård- och omsorgsboende - 2 kap 2 § SoF

Om båda makarna är i behov av vård- och omsorgsboende föreligger rätt till parboende enligt bestämmelsen i 2 kap. 2 § socialtjänstförordningen, SoF. I sådana fall ska var och en av makarna för egen del ansöka om vård- och omsorgsboende och, om de så önskar, även begära att de ska beredas plats på samma boende. Det innebär att respektive makes ansökan om vård- och omsorgsboende ska utredas var för sig och leda till varsitt beslut enligt 4 kap. 1 § SoL och 2 kap. 2 § SoF.

2.2 Utredning

De regler som gäller för utredning och dokumentation generellt inom socialtjänsten gäller även vid parboende. Vid en ansökan om parboende ska biståndshandläggaren utreda:

- om paret varaktigt har sammanbott och
- om båda makarna eller samborna vill fortsätta att bo tillsammans i vård- och omsorgsboendet.

Båda parter behöver var för sig få möjlighet att ta ställning till om de vill bo tillsammans i ett vård- och omsorgsboende. En förutsättning för parboende är att

makarna är överens om det, införstådda med vad det innebär och att parboende i vård- och omsorgsboende alltid är ett frivilligt val. Biståndshandläggaren utreder noga makarnas vilja och inställning. Om endast den ena av makarna vill fortsätta sammanbo, finns det inga förutsättningar för att bifalla en sådan begäran.

2.2.1 Information

Det är viktigt att båda parter informeras om förutsättningarna för parboende, hur det praktiskt fungerar och vad som gäller för den som är medboende i vård- och omsorgsboendet, samt vad som händer om biståndsbehovet för den som beviljats plats på vård- och omsorgsboende av någon anledning upphör. Informationen ska ges både muntligt och skriftligt.

2.2.2 Hur vill paret bo?

I samband med utredning av ansökan om parboende ska handläggaren ta reda på *hur* paret vill att beslutet ska genomföras för att de ska ha upplevelsen av att bo tillsammans. Informationen är viktig för att sedan kunna ta reda på var och hur paret kan beredas plats vid bifall av ansökan.

2.3 Beslut

Ett beslut om parboende är i grunden ett biståndsbeslut enligt 4 kap. 1 § SoL. Beslutet ställs till den biståndsberättigade som beviljats plats i vård- och omsorgsboendet och prövas med utgångspunkt från vad som ska ingå i en skälig levnadsnivå, utöver insatsen vård- och omsorgsboende. Det innebär att båda lagrummen – 4 kap. 1 och 4 kap. 1 c §§ SoL – ska anges i ett bifallsbeslut eller avslagsbeslut om parboende.⁵

Om båda makarna är i behov av vård- och omsorgsboende ska respektive makes ansökan utredas var för sig och leda till varsitt beslut om vård- och omsorgsboende enligt 4 kap. 1 § SoL och 2 kap. 2 § SoF.

Om båda makar får biståndsbeslut om vård- och omsorgsboende efter att parboende enligt 4 kap. 1 c § SoL beviljats, ska beslutet om parboende återtas.

2.3.1 Ett eller flera beslut

Det finns ingen lagstiftning som uttryckligen reglerar hur många beslut som ska fattas när den enskilde ansöker om flera insatser. Det innebär att det inte finns några hinder för att i beslutet om vård- och omsorgsboende inkludera beslutet om parboende. Det måste dock vara tydligt och framgå vad den enskilde ansökt om,

⁵ Socialstyrelsen, Vägledning om rätten att fortsätta bo tillsammans i ett äldreboende, s 30

vad han eller hon har beviljats och om beslutet helt eller delvis går den enskilde emot.⁶

2.4 Överklagande

Beslutet om att få sammanbo i ett vård- och omsorgsboende är ett biståndsbeslut och kan överklagas enligt förvaltningslagen av den som är part i ärendet. Part i ett ärende om att få sammanbo i vård- och omsorgsboende är endast den person som har eller ska beviljas vård- och omsorgsboende.

Skälen för avslag kan vara att makarna inte bedömts bo eller har bött varaktigt tillsammans eller att de inte är överens om att bo tillsammans.

2.5 Provboende

Det kan vara svårt att förutse vad det innebär att sammanbo i en lägenhet i vård- och omsorgsboende. Om parboende enligt 4 kap 1 c § SoL är aktuellt och kommer att verkställas genom att paret delar lägenhet på vård- och omsorgsboendet, ska den medboende ha möjlighet att provbo i vård- och omsorgsboendet under en begränsad tid⁷ och ha rätt att ändra sig. Om det är möjligt är det därför lämpligt att den som inte har behov av vård- och omsorgsboende behåller sin ordinarie bostad en tid. Under provboendetiden betalar den medboende för mat och servicetjänster som nyttjas enligt överenskommelse med boendet.

3 Verkställa beslut om parboende enligt 4 kap 1 c § SoL

3.1 Olika former för verkställande av beslut om parboende

Så långt det är möjligt ska den biståndsberättigades och den medboendes önskemål om hur beslutet ska verkställas beaktas, till exempel om paret vill bo i samma eller i varsin lägenhet. Sökande kan dock inte kräva att boendet utformas på ett visst sätt.

Generellt ska kommunen se till att den enskildes behov tillgodoses och att han eller hon tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Arbetsmiljön ska också säkerställas så att den biståndsberättigades behov av stöd kan tillgodoses. Det ska finnas plats för personalen att kunna hjälpa den enskilde och det ska finnas plats för hjälpmedel. Utföraren ansvarar för personalens arbetsmiljö och med hänsyn till det och

⁶ Socialstyrelsen, Vägledning om rätten att fortsätta bo tillsammans i äldreboende, s 35

⁷ Max tre månader

boendets fysiska utformning är inte alla rum och lägenheter på vård- och omsorgsboenden lämpade för parboende.

Parboende kan verkställas i samma rum eller lägenhet eller i olika rum eller lägenheter under förutsättning att makarna upplever sig sammanbo. Parboende enligt 4 kap. 1 c § SoL kan även verkställas så att den ene maken bor i vård- och omsorgsboende och den andra i trygghetsboende under förutsättning att båda boendeformerna är belägna i samma byggnad.⁸

Om endast den ena maken har behov av vård- och omsorgsboende och paret önskar bo tillsammans tillgodoses begäran i första hand genom att förtur beviljas till trygghetsboende/seniorlägenhet i anslutning till Björkbackens vård- och omsorgsboende. Enhetschef för myndigheten har delegation att besluta om förtur.

3.1.1 Vid brist på lägenheter för parboende

Om det råder brist på lägenheter som är lämpade för parboende måste verkställighet av beslut för den som behöver insatsen vård- och omsorgsboende prioriteras framför parboende. Den biståndsberättigade kan därför komma att erbjudas plats först och den medboende i ett senare skede med flytt till en lägenhet som lämpar sig för parboende.

3.2 Dokumentation

Regler för dokumentation av beslutade insatser inom socialtjänsten avser inte den medboende personen. Om den medboende har egna beslutade biståndsinsatser som utförs i vård- och omsorgsboendet sker dokumentationen i egen personakt. Däremot kan den medboende i vissa situationer behöva omnämnas i den andra personens dokumentation.

3.3 Villkor för den medboende

Ett beslut om parboende enligt 4 kap. 1 c § SoL innebär inte att den medboende automatiskt beviljas insatser. Den medboende förväntas klara sig på egen hand på samma sätt som om personen skulle bo i ordinärt boende.

3.3.1 Avgifter

Den medboende betalar hyra. I övrigt gäller att den som flyttar med till ett vård- och omsorgsboende utan egna biståndsinsatser inte omfattas av avgiftsreglerna i

⁸ Socialstyrelsen 2013, Vägledning Rätten att fortsätta bo tillsammans i äldreboende, s 9

8 kap. SoL. Om den medboende har biståndsbedömd hemtjänstinsats, betalar han eller hon avgift enligt hemtjänsttaxan. Om den medboende inte har någon insats men ändå får hjälp av boendet tillämpas självkostnadspris.

3.3.2 Mat och servicetjänster

Lägenheterna eller rummen i vård- och omsorgsboende är i regel inte fullvärdigt utrustade för självständigt hushåll, varken när det gäller matlagning eller andra hushållssysslor som tvätt och städ. När parboende verkställs i vård- och omsorgsboende föreslås den medboende teckna en överenskommelse med boendet om mat och servicetjänster som den medboende erbjuds nyttja. Boendet har rätt att ta ut ersättning för detta utifrån faktisk kostnad. Betalning görs direkt till vård- och omsorgsboendet. Den medboende ska själv tillhandahålla säng, bäddutrustning och sänglinnen, handdukar samt hygienartiklar.

3.3.3 Hemtjänstinsatser

Om den medboende har behov av insatser ska denne själv ansöka om bistånd i form av hemtjänst. Det innebär att handläggningen sker på samma sätt som i ordinärt boende med den skillnaden att den enskilde av praktiska skäl inte väljer utförare. Hemtjänstinsatserna utförs av boendets personal och utföraren ersätts med samma ersättning som utgår till hemtjänstutförare. Den enskilde (medboende) betalar avgift enligt gällande hemtjänsttaxa.

När den medboende får ett biståndsbeslut gäller reglerna om dokumentation, lex Sarah och offentlighets- och sekretesslagen.

Om den medboendes situation förändras så att denne behöver ansöka om vård- och omsorgsboende handläggs detta som när personen bor i ordinärt boende.

3.3.4 Hälso- och sjukvårdsinsatser

Den som har biståndsbeslut om vård- och omsorgsboende omfattas av hälso- och sjukvård i boendet. Den medboende omfattas däremot inte av hälso- och sjukvård i vård- och omsorgsboende vilket tydliggörs av 12 § hälso- och sjukvårdslagen (HSL). När den medboende behöver hälso- och sjukvårdsinsatser hanteras det på samma sätt som i ordinärt boende. Det innebär att om den medboende har behov av hälso- och sjukvårdsinsatser, hänvisas denne till primärvårdens husläkarmottagningar. Kostnaden för sjukvård och mediciner bekostas av den medboende själv. Det är viktigt att den medboende är införstådd med detta innan flytt till vård- och omsorgsboende.

3.4 Om parboendet upphör

Om parboendet upphör, t.ex. om den ena parten avlider, den medboende ångrar sig och flyttar ut eller om den medboende på grund av ökade behov får ett eget beslut om vård- och omsorgsboende och inte längre kan eller vill bo tillsammans behöver en omflyttning ske.

- Om paret bor i en lägenhet som är anpassad för parboende ska den efterlevande parten lämna lägenheten eftersom den måste frigöras till nya par som ansöker om parboende.
- Om det är den enskilde med biståndsbeslut om vård- och omsorgsboende som är efterlevande ska han/hon erbjudas en annan plats i vård- och omsorgsboende.
- Om det är den medboende som är efterlevande ska han/hon flytta ifrån vård- och omsorgsboendet, då det är avsett och anpassat för personer i behov av denna insats. Utflyttningstid regleras i hyresavtalet.

Om parboendet upphör är utgångspunkten att den medboende på egen hand löser sin boendesituation. Det är viktigt att både den biståndsberättigade och den medboende får information om förutsättningarna redan innan parboendet verkställs så att den medboende är medveten om vad som gäller i händelse av att avflytt är aktuellt, och kan planera för detta. Exempelvis kan den medboende ställa sig i bostadskö, hyra ut sin bostad eller undersöka andra boendialternativ.

Om andra boendialternativ är uttömda och situationen inte kan lösas på annat sätt, kan den medboende ges förtur till seniorboendet/trygghetsbostad, genom en överenskommelse mellan äldre- och omsorgsförvaltningen och Tyresö Bostäder.

4 Hyresrättsliga frågor

4.1 Hyresförhållande

Hyresgästen i vård- och omsorgsboende har normalt besittningsskydd. Med anledning av att kommunen behöver ställa platsen till förfogande om behovet av parboende skulle upphöra, behöver besittningsrätten avstås av hyresgästen, vilket ska göras skriftligt. Hyresnämnden ska då godkänna avståendet om det görs innan hyresförhållandet inleds. Blankett finns på hyresnämndens hemsida.

Om inte besittningsskyddet avstås ska den medboende tillsammans med make/sambo som beviljats vård- och omsorgsboende, innan inflyttning teckna en överenskommelse om att boendet är ett kategoriboende och att hyresavtalet

kommer att sägas upp om hyresgästen inte tillhör kategorin eller inte längre är i behov av bostad för parboende. Om den medboende inom ramen för parboendet fått en lägenhet som är skild från den biståndsberättigades lägenhet, till exempel i trygghetsbostad belägen i samma byggnad, behöver hyresavtalet utformas med hänsyn till det.

Utformningen av hyresavtalet enligt föregående stycke innebär inte att besittningsskyddet avtalats bort, men det innebär att parterna är överens om att det är ett kategoriboende och det väger tungt vid en tvist i hyresnämnden.

I hyresavtalet skrivs det även in att parterna är överens om att personen med beslut om vård- och omsorgsboende, i händelse av att behovet av parboende upphör, erbjuds och flyttar till annan lägenhet i vård- och omsorgsboende. Kommer inte parterna överens sägs hyresgästen upp och tvisten överlämnas till hyresnämnden för prövning.